

YAZAR VE OKUR: AHMET MİTHAT'I YENİDEN OKUMAK*

Ali Şükrü ÇORUK** – Halim KARA***

“Hikâye, Tasvir ve Tahriri” (1873)¹ başlıklı yazısı, Ahmet Mithat’ın yazarlık mesleğinin ilk günlerinden başlayarak tahayyül etme, yaratma ve kurgulama gibi edebi üretimin temelini oluşturan meseleler hakkında teorik ve kavramsal düşünmeyi son derece ciddiye aldığına ipuçlarını verir. Handan İnci’ye göre, Türkçede “romanın teknik problemleri üzerine kaleme alınmış bu ilk yazı² Ahmet Mithat’ın kurgu sorunlarına ne kadar erken bir tarihte dikkat etmeye başladığını gösterir. Romanda önemli olan “*suret-i tasvir ve tahrir*”i, yani nasıl yazılıp nasıl kurulduğudur ona göre. Bunun için dört ayrı yöntem belirlenir ve örnekler vererek hepsini tek tek açıklar. Ona göre en zoru başlangıçta bağımsız görünen olayları roman ilerledikçe birbirine katarak geliştirmektir. Çünkü bir romancıyı en çok “karışık entrikaları arapsaçı gibi birbirine karıştırıp çözememek” korkutur. Ancak yazarın da okurun da en ziyade “lezzet aldığı” romanlar bu teknikle yazılır.³

Roman yazmayı mesele edinen Ahmet Mithat’ın bu kısa yazısı, kurmaca yazarlığına yeni başlayan genç bir yazarın kendini tamamen hikâye etmenin, anlatı kurgulamanın dayanılmaz cazibesine kaptırmasının izleri yanında genç yazarın edebi yaratıcılıkta tahayyülün önemi, kurgulamadan ne anladığı ve anlatı üretimini nasıl gördüğü gibi konularla yakından ilgilendiğinin ipuçlarını

verir.⁴ Yazı, ayrıca bir yandan genç yazarın kurmaca yazma ve kurgulama hakkındaki düşüncelerini özetlerken, diğer yandan kurmaca yazmaya başlayanlar için adeta bir rehber işlevi görür.

İnci’nin de yukarıdaki alıntıda altını çizdiği gibi, bu yazıda öne çıkan en temel kavramlardan bir tanesi yazarın kurmaca ya da hikâye yazarken okuyucuya zevk vermeyi, lezzetli bir okuma deneyimi sunmayı vaat etmesidir. Bunun için Ahmet Mithat “Hikâye yazmaya heveskâr” ve “hikâye mütalaasından lezzet bekleyenler” için kurmaca yazmada uyulması gereken kuralların bir listesini de verir. Buna göre bir hikâyede konu ve karakterlerin kaderlerinin birbirine uygun olması, tesadüflerin olmaması, intiharın olmaması, tasvir ettiği toplumun ahlaki kurallarına uyması, karakterlerin konumlarına uygun dil kullanması ve tasvir edilen mekânların iyi bilinmesi gerektiğinin altını çizer. Böylece yazar anlatı oluşturmada bir yandan bağlı olduğu toplumun değer yargılarına, diğer yandan ise anlatının doğal parçalarının yerli yerinde kullanılmasının gerekliliğine dikkatimizi çeker:

“Yoksa hikâye yazmak için iktiza eden şeyler yalnız hikmet, ahlak, entrika gibi şeylere münhasır kalırsa bunlarla yazılan hikâyelerden ol kadar lezzet hâsıl olmaz. Netice-i kelim, hikâye okumak ne kadar tatlı bir şeyse, yazmak o kadar güç olup muharrir tasvir ve tahrir eylediği hikâye eğer sahihü’l-vuku değilse, onu sahihden daha sahih, gerçekten bir kat daha gerçek süretine ifrak edebilmek için pek çok tedkikata, pek çok malumata muhtaçtır.” (Kırk Anbar, cüz 4, 1873, s. 107-112)”

Burada genç yazarın, hikâye yazma yöntemleri üzerinden okuyucuda sahilik ve lezzet hissi yaratmanın hikâye yazımında belirleyici olduğu vurgusu özellikle dikkate değerdir.

Ahmet Mithat roman tekniği ve kurmacada kurgu meseleri üzerine yazmaya daha sonra da devam etmiştir. Bu çerçevede roman ve hikâye kitaplarının mukaddimleri ve dönemin edebiyat tartışmaları vesilesiyle gazetelerde kaleme aldığı yazılar hususi bir yere sahiptir. Bunlara ek olarak *Ahbar-ı Asara Ta’im-i Enzar*⁵ adlı kitabında, Batı’da roman türünün gelişimine koşut olarak farklı roman tenkidi ve sorunlarını ayrıntılı bir şekilde ele alır. Farklı edebi türler, roman ve kurmaca konusundaki tenkit, düşünce ve

* Bu yazı, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*’nin Cilt/Sayı:47 Ahmet Mithat Özel Sayısı giriş yazısı olarak kaleme alınmıştır.

** Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

*** Yrd. Doç. Dr., Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Ahmet Mithat, “Hikâye Tasvir ve Tahriri”, *Kırkanbar*, sayı 4, 1873; *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi III*, (Haz.: M.Kaplan, İ.Enginün, B.Emil, Z.Kerman), İstanbul 1994, s.53-57.

² Handan İnci, “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*, sayı 87, Ekim 2005.

³ İnci, a.g.m.

⁴ Ahmet Mithat Efendi gerek hikâye ve roman mukaddimelerinde, dönemin gazetelerinde girdiği edebi tartışmalarda ve doğrudan kurmaca konusunda yazdığı müstakil *Ahbar-ı Asara Ta’im-i Enzar* adlı çalışmasında edebi yaratım ve roman üzerindeki görüşlerini ve değerlendirmelerini ayrıntılı olarak ele almıştır. Onun roman ve kurgu algı ve değerlendirmelerinin ayrıntılı tartışmaları için bkz. Deniz Aktan Küçük “Kariin ile Hasbihal: Mukaddimelerin Işığında Ahmet Mithat Üzerine Bir Deneme”, *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*5/2 (Spring 2010): 603-620.

⁵ (Haz. Nüket Esen), İstanbul 2003. 1890’da tefrika edildikten sonra kitap olarak basılır. Ahmet Mithat’ın “hayaliyyün” ve “hakikiyyün” tartışmaları çerçevesinde kaleme aldığı bu kitabı, Nüket Esen tarafından yeni harflerle ve çevriyazı olarak yayımlanmıştır. Esen, “Önsöz”de kitabın önemini dönemin edebi kavgaları içinde tartışır.

değerlendirmelerine yer verdiği bu eleştiri yazıları, Ahmet Mithat'ın roman ve kurmaca anlayışı yanında, romanın kurgu ve teknik meseleleriyle sürekli olarak meşgul olduğunu gösterir. Nüket Esen'in ifadesiyle, o "Gerçek bir romancı olarak 'Bir hikâye nasıl anlatılır?' sorusuyla meşgul olmuş, bu soruya çeşitli cevaplar araştırmış, anlatımın sınırlarını zorlamış." Bunun doğal neticesi olarak "romanlarında farklı anlatım ve yazma tekniklerini denemiştir".⁶ Bu da yazarın edebiyat tarihi araştırmacıları ve kurmaca eleştirmenlerine son derece ilginç, çok boyutlu ve zengin bir kurmaca mirası bırakmasına vesile olmuştur. Buna rağmen yazarın kurmacası sağlam kurguya sahip olmadığından dolayı Türk edebiyat tarihlerinde genellikle ilkellik, acemilik ve iptidailikle ilişkilendirilmiştir. Bu çerçevede özellikle yazarın kurmacasında gözlemlenen geleneksel anlatıların izleri adeta onun yapıtını suçlama ve dışlamanın aracına dönüşür.⁷

Her ne kadar son zamanlarda bazı edebiyat tarihçi ve eleştirmenleri bu olumsuz algıya daha mesafeli ve temkinli yaklaşırsa da özellikle edebiyat tarihi sayfalarındaki yerleşik Ahmet Mithat algısı tekrar tekrar üretilmeye devam etmektedir. Son yıllarda meseleye anlatıbilim ve postmodern kurmaca çerçevesinden bakan edebiyat araştırmacıları, Ahmet Mithat'ın kurmacasına yeni açılımlar getirmişlerdir. Bu çerçevede Necat Birinci, Yavuz Demir, Berna Moran ve Jale Parla'nın *Müşahedat* romanının üstkurmaca özelliklerine ve anlatım tekniklerindeki özgünlüğe yaptıkları vurgu önemlidir.⁸

Buna rağmen Türk edebiyatı tarihi yazımında Ahmet Mithat'ın yapıtının hakkının verildiğini söylemek oldukça zordur. Yeni açılımlar ve bakışlar getiren bu çalışmalar, bir taraftan Ahmet Mithat'ın kurmacasını özellikle üstkurmacalık üzerinden postmodern romanla ilişkilendirerek, onun kurmacasında görülen sözde postmodern karakteristikleri yazarın "bilinçsiz" bir şekilde kullandığını ileri sürerek aslında yerleşik algıyı ve söylemi yeniden üretirler. Diğer taraftan ise özellikle *Müşahedat* romanındaki postmodern anlatı özelliklerini Batı'ya karşı bir övünç olarak gösterirler. Hâlbuki Ahmet Mithat'ın kurmacasındaki metnin kendi kurgusallığına vurgu gibi üstkurmaca özellikler

⁶ Nüket Esen, "Önsöz", Ahmet Mithat, *Karı Koca Masalı ve Ahmet Mithat Bibliyografisi* (Haz. ve Çevriyazı: Nüket Esen), İstanbul: Kaf, 1999, 10.

⁷ Türk edebiyatı tarihi yazımında farklı Ahmet Mithat algısının ayrıntılı ve eleştirel bir tartışması değerlendirilmesi için bkz., Handan İnci, "Bir Muharrir-i Osmanînin Keşfi", *Ölümünün 100. Yılında Ahmet Mithat Efendi Sempozyumu*, 24-25 Aralık 2012 içinde, (Haz. Prof. Dr. Kâzım Yetiş), İstanbul 2013, s. 59-70.

⁸ Söz konusu çalışmalar için bkz. Necat Birinci, "Tenkidin Dikkatine Düşmemiş Bir Roman: Müşahedat", *Hece Roman Özel Sayısı*, s. 65, 66, 67 (Mayıs, Haziran, Temmuz 2002): 544-549; Yavuz Demir, *Zaman Zaman İçinde Roman Roman İçinde*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002; Berna Moran, "İddialı Bir Roman: Müşahedat," *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İstanbul: İletişim Yayınları; Jale Parla, *Babalar ve Oğulları: Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*, İstanbul: İletişim Yayınları. Bu çalışmaların eleştirel bir tartışması için bkz. Gökhan Tunç, "Müşahedat Postmodern Bir Roman mı?" *Tubar*, XXIV Güz 2008: 239-250.

anlatı tarihinin kendisi kadar eskidir. Farklı bir felsefi, düşünsel ve zihinsel arkaplana dayanan postmodern kurmaca gerçekçi romanın biçimsel konvansiyonları olduğu kadar dayandığı pozitivist felsefi dünya görüşüne meydan okur ve onun altını oymaya çalışır. Bu yüzden postmodern kurmaca anlatı geleneğinde her zaman var olan deneyliliği ve kurgusal öz farkındalığı çok daha görünür kılar. Bu da Ahmet Mithat'ın metinlerini belli edebiyat akımları ve dönemlerinin konvansiyonlarına uyup uymadığı ya da kurgularındaki zayıf noktaları tartışmak yerine, doğrudan kendi kurgusal, anlatısal, izleksel ve bağlamsal karmaşıklığı, dinamikleri ve ilişkileri çerçevesinden ele almanın daha verimli ve açıklayıcı olacağını zorunlu kılar. Bu yaklaşım, Ahmet Mithat'ın kurmacasının kurgu, anlatım tekniği ve muhteva yönünden çeşitliliğini, çok katmanlılığını, karmaşıklığını hiçbir yargılamaya tâbi tutmadan ortaya koymaya katkıda bulunacaktır.

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi'nin Ahmet Mithat Özel Sayısı'nın amacı tam da budur. Ahmet Mithat Efendi'nin 100. ölüm yılı münasebetiyle Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin ortaklaşa düzenlediği toplantıdaki bildirimlerin yeniden yazılıp makale hâline getirilmesinden oluşan bu sayı, onun eserlerinin, hem Türk Edebiyatı'nda Tanzimat dönemine getirilen yeni açılımlar hem de çağdaş edebiyat çalışmalarındaki yeni bakışlar çerçevesinde yeniden çözümlemeyi denemektedir. Burada, Ahmet Mithat'ın kültürel ve edebi faaliyetlerine karşılaştırmalı ve disiplinlerarası açılardan yaklaşmakta; özellikle yazar ve okur kavramları ile yazma ve okuma süreçleri merkeze alınarak tartışılmaktadır. Bu doğrultuda bu özel sayı, Ahmet Mithat'ın edebi faaliyetlerini Doğu-Batı arasındaki kültürel etkileşimler, Şarkiyatçılık ve Garbiyatçılık sorunsalı, anlatıbilim, edebiyat eleştirisi, gazetecilik ve kurmaca etkileşimi, kurmaca-kamusal alan ilişkisi, okuyucu tahayyülü, yeniden yazma, metinsel eleştiri, edebi etki, çeviribilim, kurmaca yazımı ya da kitap ve okuma tarihi çerçevesinde, eleştirel bir yaklaşımla ele alarak tartışılabileceği ve yorumlanabileceği yeni bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

"Muhayyelât-ı Ahmet Mithat: Söylemsel Bir Strateji Olarak "Seyahat-ı Zihniye" adlı ilk yazıda Olcay Akyıldız, Ahmet Mithat'ın hayali, edebi ve gerçek seyahatler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerinin nedenlerini Oryantalizm-Oksidentalizm çerçevesinde incelemektedir. Avrupa'yı dolaştıktan sonra kaleme aldığı *Avrupa'da Bir Cevelan*'dan sonra bile Ahmet Mithat'ın romanlarındaki otoriter tavrı ve ayrıcalıklı konumunu devam ettirdiğini ileri süren makale, iddiasını yazarın farklı kurmaca metinlerinden örnekler aracılığıyla ve mukayeseli olarak açıklamaktadır. Böylece Ahmet Mithat'ın özellikle kurmaca metinlerinde tasvir ettiği Avrupa algısını tekrar tekrar yeniden

üretmesi ve onun her metinde Avrupa ile ilgili kendi bilgi ve söyleminin kesinliğinde ısrar etmesini göstermektedir.

Fatih Altuğ'un "*Letaif-i Rivayat*'ın Hayali Cemiyeti" yazısı, Ahmet Mithat'ın *Letaif-i Rivayat* külliyyatını hayali bir cemiyet olarak tasarladığı meselesini roman kuramcısı Mikhael Bakhtin'in söylem türleri kavramı çerçevesi içinde ele almaktadır. Altuğ'a göre, "*Letaif-i Rivayat*, yazarla okur, okurla metin, metnin söylemi ile birincil ya da ikinci diğer söylemler arasındaki ilişkileri de metnin dokusuna işleyerek metinlerin toplum-içi, türler-arası, söylemler-arası ve metinler-arası niteliklerini ön plana" çıkararak kamusal bir alan haline dönüşür, başka bir ifadeyle hayali bir cemiyet olur. Değişik seslerin, türler ve söylemlerin gözlemlendiği bu hayali cemiyet, on dokuzuncu yüzyılın somut okurlarına yalnızca ilgi çekici bir hikâye sunmaz, bunun yanında onları hayali/kurmaca düzlemde kurulmuş bir kamusal alanı da deneyimlemeye davet eder.

Ahmet Mithat'ın *Felâton Bey'le Rakım Efendi* romanına yine bağlamsal açıdan yaklaşan Ali Şükrük Çoruk'un "Kurmaca ile Realite Arasında Bir Kahraman: Felâton Bey" adlı makalesi, Felâton Bey'in "alafrangalık" anlayışının yazıldığı dönemde modernleşmeyi deneyimleyen geniş bir toplumsal tabanı temsil ettiğini ileri sürmektedir. Tarihsel olay ve kişilerden hareketle Felâton Bey ile Osmanlı Devleti'nin yaşadığı modernleşme deneyimini karşılaştıran Çoruk, Felâton Bey'in "temsil ettiği çevre kendiliğinden değil bizzat modernleşmeyi yegâne kurtuluş çaresi olarak gören saray ve üst düzey devlet mensuplarının bu alanda sergiledikleri hayat tarzının toplumdaki bir yansıması" olduğuna işaret etmektedir. Tıpkı roman karakteri Felâton Bey gibi, modernleşmeyi daha çok imaj meselesi olarak gören ve bu uğurda büyük borçlara giren Osmanlı Devleti'nin de romanın yazılmasından kısa bir süre sonra ekonomik olarak iflas etmesi bunun bir göstergesidir.

"Bir Yenileşme Dönemi Aydını Olarak Ahmet Mithat Efendi" adlı makalesinde, Muharrem Dayanç, Ahmet Mithat'ın Tanzimat dönemi içindeki konumunu irdelemektedir. Makale, Ahmet Mithat'ın dönemin aydınlarıyla örtüşen ve ayrılan yönlerini, aile yapısı, eğitimi, iş hayatı, kurmaca yazarlığı ve yayımcılık faaliyetleri özelinde yazarın ayrıcalıklı konumunu ortaya koymaktadır. Yazıda Ahmet Mithat'ın hemen her konuda kalem oynatması, aktüel yakından takip etmesi, çevresini sürekli gözlemlemesi ve halkın her kesimine hitap etmesiyle ön plâna çıktığını gösteren Dayanç, bunlardan dolayı "Ahmet Mithat bir şahsın değil, toplumda boşluğu hissedilen hemen her noktayı tek başına doldurmayı" gaye edinen bir zihniyetin adı olduğunu ileri sürmektedir.

"Ahmet Mithat'ın Okuyucusu" makalesinde Nüket Esen, edebi kariyeri boyunca halkı okumaya alıştırmaya ve roman okuru yaratma gayesi güden Ahmet Mithat'ın roman önsözlerinde okurla kurduğu ilişkinin izlerini sürmektedir. Makale yazarlık kariyeri boyunca Ahmet Mithat'ın kurmaca mukaddimelerini okuyucuyla ilişki kurmanın ve onu anlattığı metne hazırlamanın vasıtası olarak kullandığını örnekler üzerinden ortaya koymaktadır. Esen, okuyucusunun üzerine titreyen ve kendini sevdirmek için çırpınan yazarın yazarlık kariyerinin önemli kısmında, okuyucuyla ürettiği metni okurken ne hissetmesi gerektiği, okuma deneyimi, okuma alışkanlığı edinme ve okuduğunu anlama gibi konularla sohbet ettiğini belirtir. Ancak bu tavrın yaşlılık döneminde değiştiği görülür. Özellikle gerçekçi kurmacanın hâkim olmaya başladığı yıllarda Ahmet Mithat bu defa okuyucusuna karşı biraz sitemkar tavır sergilemeye başlar.

Ahmet Mithat'ın kurmacasına anlatıbilimsel açıdan yaklaşan Halim Kara, "Anlatıda Bir "Cevelan": *Karı Koca Masalı*'nda İstitrâdi-Anlatı ve İşlevi" adlı yazısında *Karı Koca Masalı*'nın kurgusunu ayrıntılı olarak irdelemektedir. Kara, anlatım tekniği bakımından Ahmet Mithat'ın kurmaca metinlerinin en ayırt edici karakteristiklerinden bir tanesinin, hatta onun kurmacasını tanımlayan en asli unsurun istitrâdi-anlatı olduğu varsayımından yola çıkarak, tamamen anlatsal sapmalar üzerine inşa edilen *Karı Koca Masalı*'nda yazarın istitrâdi-anlatı algısı ve işlevi konusunu tartışmaktadır. Makale, bu anlatıda Ahmet Mithat'ın gerilim odaklı, ileriye ve sona doğru hareket eden ve kapanışı olan bir anlatı yerine; gerilimsiz, birbiriyle alakasız izlek ve düşünceler zincirinden oluşan, son odaksız, kapanışa ve çözüme yönelmeyen bir anlatı ürettiğini göstermektedir. Buna bağlı olarak, *Karı Koca Masalı*'nın kendine uygun bir edebî lezzet ve eğlence deneyimi arzu ettiği ortaya konulmaktadır.

"Aşırılık, Suç ve Düzeni (Tefrika) Romanda Yazmak: *Dürdane Hanım Örneği*" adlı çalışmasında Erol Koroğlu, Ahmet Mithat'ın *Dürdane Hanım* romanını anlatı tekniği, tematik ve ideolojik açılardan erken dönem Osmanlı-Türk romanlarının temsil eden bir anlatı olduğunu öne sürmektedir. Ahmet Mithat'ın bir romancı olmaktan çok bir "tefrika romancısı" olmayı hedeflediğine işaret eden Koroğlu, *Dürdane Hanım*'ın anlatsal ilerleyişi ve ideolojik tasarımı özellikle tefrika roman formatıyla ilişkilendirildiğinde daha belirgin bir biçimde görüldüğüne işaret etmektedir. Makale yazarı, bu yönleriyle "gayet başarılı bir olay örgüsü dizilişiyle ilerleyen *Dürdane Hanım*'ın yazıldığı dönemde hem toplumsal hem de edebî aşırılık ve suçla nasıl başa çıkılacağı, bunlara sabır ve incelikte yaklaşarak "adaletin nasıl sağlanabileceği ve elbette düzenin nasıl daha güçlü bir biçimde tesis edileceği" konularında önemli ipuçları verdiğini göstermektedir. *Dürdane Hanım*'daki müdahil anlatıcı, zaman ve işlevi, kronolojik olayörgüsü ile söylem dizilişini ayrıntılı olarak tartışan

makale, romanın niyeti, ideolojisi ve bunların okuyucu üzerinden yaratmak istediği edebi ve söylemsel etkiyi ortaya koymaktadır.

Veysel Öztürk'ün "Gerçekten Kurmacaya: Gazeteci Ahmet Mithat'tan Yazar Ahmet Mithat'a" makalesi ise on dokuzuncu asrın ikinci yarısında Osmanlı-Türk edebiyatında gazetecilik ve edebî yazarlık etkileşimini, Ahmet Mithat'ın kurmaca yazarlığı üzerinden sorunsallaştırmaktadır. Yazı, gazeteciliğin Ahmet Mithat için yalnız romanı dolaşıma sokmayı kolaylaştıran ve yazarın geçimini sağladığı bir meslek olmadığını, konu seçiminden anlatım tekniğine kadar temel yazarlık stratejileri üzerinde belirleyici etkileri olan bir yazın faaliyeti olduğunu iddia etmektedir. Gazete türü ve gazetecilik ile roman ve öykü gibi kurgusal türleriyle edebiyatın sanıldığından daha fazla etkileşim içinde olduğunu vurgulayan makale, Ahmet Mithat'ın yazarlık ve gazetecilik faaliyetinin bunu çok iyi bir şekilde örneklendirdiğini tartışmaktadır. Öztürk, Ahmet Mithat'ın kurmaca metinlerinde araya girip müdahil olma ve doğrudan okura seslenme gibi anlatım teknikleri ve stratejilerinin, okurla konuştuğu gazete makalelerindeki üslubunun romana aktarılmış hali olduğunu *Esrar-ı Cinayet, Kafkas, Paris'te Bir Türk ve Karı Koca Masalı* eserlerine odaklanarak göstermektedir.

Özel sayının son makalesi, "Ahmet Mithat Efendi'nin İnsan Tasavvuru"nda Ali Yıldız, Türk edebiyatının ilk büyük romancısı olarak gördüğü yazarın hikâye ve romanlarının tematik yapısının oluşumunda insan kavramının önemli bir yeri olduğunu incelemektedir. Bu tasavvuru iki ana çerçevede tartıştığı makalesinde Yıldız, yazarın roman ve hikâyelerinde çizdiği tiplerin özellikleri ve yazar-anlatıcının bizzat veya kahramanları aracılığıyla yaptığı, konusu insan olan açıklamalar aracılığıyla insan tasavvurunu nasıl kavramsallaştırdığını göstermektedir. Ahmet Mithat'ın *Hüseyin Fellah, Paris'te Bir Türk, Hasan Mellah* ve *Jöntürk* anlatılarından örneklerle konuyu tartışan makale, bu metinlerdeki iyi-kötü ve alafranga-alaturka tipler ve din ve milliyet temalarının, yazarın insan algısı konusunda önemli ipuçları verdiğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Ahmet Mithat'ın yapıtına belli bir edebiyat akımının ilkeleri ya da yerleşik önkabul ve yargıdan arınmış bir şekilde yaklaşan bu özel sayı, yazarın eserlerinin kurgu ve söylem bakımından sanıldığından daha fazla karmaşık ve çok katmanlı olduğunu göz önüne sermektedir. Dolayısıyla yazarın özellikle kurmacasının basitliği, acemiliği ve iptidailiğinde ısrar eden yerleşik algı ve söylemin artık geçerli olduğunu söylemek güçtür. Bu da Ahmet Mithat'ın edebi mirasının yeni bir bakışla ele alıp tartışınca, aslında biz edebiyat araştırmacıları için anlatıbilim, kurgu, tema ve söylem açısından son derece heyecanlı, ufuk açıcı ve verimli imkânlar sunacağına işaretlerini vermektedir. Böylece yazarın edebi yapıtını değersizleştiren yerleşik algıyı tekrarlamak

yerine, doğrudan onun eserlerinin kurgusal ve söylemsel iç dinamiklerini anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik önyargısız gayretlere ihtiyaç söz konusu olduğu bir kez daha vurgulanmış olmaktadır.